

УДК 338.18.78

DOI: 10.37128/2411-4413-2019-6-11

**СУЧАСНИЙ СТАН ЗАЛУЧЕННЯ
ІНВЕСТИЦІЙ У АГРАРНИЙ СЕКТОР
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ©**

КИШ Л.М.,
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри моделювання та
інформаційних технологій в економіці
Вінницький національний аграрний
університет
(м. Вінниця)

Проаналізовано значення інвестицій для економічного розвитку країни. Досліджено капітальні інвестиції за видами економічної діяльності в Україні. Проаналізовано структуру прямих інвестицій та частку інвестицій, що направляються в аграрний сектор. Для проведення аналізу напрямів інвестицій досліджено валову додану вартість за видами економічної діяльності в Україні у фактичних цінах. Обґрунтовано що, аналізуючи сучасний стан залучення інвестицій, у аграрний сектор економіки слід акцентувати увагу на аграрних холдингах. Наразі саме вони є основними експортерами сільськогосподарської продукції, відповідно в них є обігові кошти для інвестування з метою підвищення якості продукції, що виробляється. Доведено, що реформуючи економіку в Україні, перш за все, слід враховувати пріоритети забезпечення продовольчої безпеки, розвиток соціально-економічного сектору, формування стабільних харчових інтеграційних відносин на території держави з залученням до них конкурентної бази всіх без винятку товаровиробників. Доведено, що у контексті європейських інтеграційних процесів нагальною потребою є реформування системи інвестиційної підтримки експорту кінцевої продукції.

Ключові слова: інвестиції, аграрний сектор економіки, економічний розвиток, глобалізація, інфраструктура, валова додана вартість, ефективність.

Табл.: 3. Літ.: 17.

**THE CURRENT STATE OF ATTRACTION OF INVESTMENTS INTO THE AGRARIAN
SECTOR OF UKRAINE'S ECONOMY**

KYSH Liydmila,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of design and
information technologies in an economy,
Vinnitsia National Agrarian University(Vinnitsia)

The importance of investments for economic development of the country is analyzed. Investigated capital investments by types of economic activity in Ukraine. The structure of direct investments and the share of investments directed to the agrarian sector are analyzed. For the analysis of investment directions the gross value added by types of economic activity in Ukraine, in actual prices, was investigated. It is substantiated that analyzing the current state of investment attraction in the agrarian sector of the economy should focus on agrarian holdings. Currently, they are the main exporters of agricultural products, respectively, they have working capital for investment in order to improve the quality of products produced. It is proved that reforming the economy in Ukraine should first of all take into account the priorities of ensuring food security, the development of the socio-economic sector, the formation of stable food integration relations on the territory of the country, with the involvement of the competitive base of all of them, without exception, of commodity producers. In the context of European integration processes, the urgent need is to reform the system of investment support for the export of final products.

Key words: investment, agrarian sector of economy, economic development, globalization, infrastructure, gross added value, efficiency.

Tabl.: 3. Lit.: 17.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ В АГРАРНЫЙ СЕКТОР ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

*КИШ Людмила Николаевна,
кандидат экономических наук, доцент кафедры моделирования
и информационных технологий в экономике,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)*

Проанализировано значение инвестиций для экономического развития страны. Исследована капитальные инвестиции по видам экономической деятельности в Украине. Проанализирована структура прямых инвестиций и доля инвестиций, направляемых в аграрный сектор. Для проведения анализа направлений инвестиций исследовано валовую добавленную стоимость по видам экономической деятельности в Украине, в фактических ценах. Обосновано, что анализируя современное состояние привлечения инвестиций в аграрный сектор экономики следует акцентировать внимание на аграрных холдингах. Сейчас именно они являются основными экспортёрами сельскохозяйственной продукции, соответственно у них есть оборотные средства для инвестирования с целью повышения качества продукции. Доказано, что реформируя экономику в Украине, прежде всего, следует учитывать приоритеты обеспечения продовольственной безопасности, развитие социально-экономического сектора, формирование стабильных пищевых интеграционных отношений на территории государства с привлечением к ним конкурентной базы всех без исключения товаропроизводителей. В контексте европейских интеграционных процессов насущной необходимостью является реформирование системы инвестиционной поддержки экспорта конечной продукции.

Ключевые слова: инвестиции, аграрный сектор экономики, экономическое развитие, глобализация, инфраструктура, валовая добавленная стоимость, эффективность.

Табл.: 3. Лит.: 17.

Постановка проблеми. Розвиток виробничих потужностей сільського господарства в країнах, що розвиваються, через підвищення продуктивності є важливою стратегічною метою, в умовах, коли сільське господарство є важливим сектором економіки, “локомотивом” розвитку країни. Аграрний сектор безпосередньо та опосередковано забезпечує життєдіяльність значної частини населення всіх країн, що розвиваються, особливо у сільській місцевості. Таким чином, зростаючий аграрний сектор сприяє як загальному зростанню, так і подоланню бідності.

Одним із основних завдань аграрного сектора є забезпечення населення продуктами харчування. У контексті зростання потреб у харчових продуктах і сільськогосподарській сировині, акцент повинен робитися на продуктивність, оскільки розширення орних земель в більшості країн дуже обмежене через фізичну відсутність відповідних земель або через екологічні пріоритети. Крім того, різниця між фактичними та технічно доцільними врожайми для більшості сільськогосподарських культур передбачає великий потенціал для збільшення виробництва продуктів харчування та сировини через поліпшення продуктивності. При цьому, реалізація зазначеного можлива за рахунок вкладання інвестиційних коштів, як з внутрішніх так і з зовнішніх джерел.

Інвестиції представляють особливий інтерес як стимулюючий фактор для розширення виробничих потужностей та нарощення виробництва сільськогосподарської продукції. Водночас, за даними ФАО наразі спостерігається тривожна тенденція: державні та приватні інвестиції в інфраструктурне забезпечення сільського господарства скорочуються. Зниження державних інвестицій викликає особливе занепокоєння, оскільки державні інвестиції в базову інфраструктуру, формування людського капіталу, дослідження та розробки є необхідними умовами для загального розвитку економіки, особливо коли йдеться про економіку сільських територій. Інвестиції в аграрний сектор мають мультиплікативний ефект, вони сприяють впровадженню технологій, стимулюють створення додаткових робочих місць, підвищення ефективності використання ресурсів та налагодження замкнених циклів продукції. Зазначені питання є особливо актуальними для України, враховуючи необхідність переходу від сировинного виробництва до переробки продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика, яка пов'язана із сучасним станом залучення інвестицій у різні сектори економіки досліджується багатьма науковцями. Так, Калетнік Г.М. досліджував інноваційні платформи організації науково-дискусійних майданчиків у контексті євроінтеграційного розвитку аграрної економіки та окреслював рекомендації з розроблення дорожньої інвестиційної карти розвитку аграрного району [1-2]. Сучасний стан залучення інвестицій у аграрний

сектор економіки розглядається у багатьох аналітичних довідках та національних програмах [3]. Данкевич В.Є., Данкевич Є.М. та Чайкін О.В. досліджували специфіку залучення інвестицій в умовах розвитку екологічно орієнтованого сільського господарства, виробництва органічної продукції [5]. Товста Т.Л. вивчала специфіку інвестиційного розвитку харчової промисловості України [8]. Туніцька Ю.М. досліджувала інструментарій забезпечення конкурентно-спроможності експорту сільськогосподарської продукції України [9]. Руст А.М. розробляв бізнес-модель інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств [10]. Давлетбасва Н.Б. досліджувала теоретичні засади інноваційного-інвестиційного розвитку підприємств в умовах сучасних глобалізаційних викликів [11]. Інноваційний та інвестиційний розвиток промисловості та сільського господарства наразі відображені у всіх державних програмах як складові структурної трансформації економіки України [12]. Попова О.Л. досліджувала специфіку гармонізації аграрного і сільського розвитку в сучасній аграрній політиці при умові залучення внутрішніх та іноземних інвестицій [13-14].

Позиції щодо необхідності структурної перебудови аграрного сектора економіки та залучення інвестицій також відображені в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами - з іншої [15]. Машталер В.О. досліджував ресурсний потенціал підприємства та напрямки підвищення ефективності його використання [17]. Водночас, тематика пов'язана із станом залучення інвестицій у аграрний сектор економіки України потребує подальшого дослідження із урахуванням тенденцій у провідних країнах світу та кон'юнктури продовольчого ринку.

Формулювання цілей статті: дослідити стан залучення інвестицій у аграрний сектор економіки України в умовах сучасних глобальних викликів.

Вклад основного матеріалу. Термін інвестиції означає довгострокові вкладання певного ресурсу з метою отримання додаткового доходу у майбутньому. В умовах сучасного етапу розвитку економіки до інвестицій можна віднести: придбання акцій, облігацій та цінних паперів; придбання або будівництво нерухомого майна, наприклад, житлової або комерційної землі та нерухомості; придбання машин, обладнання та транспорту в комерційних цілях.

Аналізуючи аграрний сектор економіки, слід відмітити, що сільськогосподарські товаровиробники та уряди інвестують для створення капіталу, що дозволяє сільськогосподарському сектору стати більш продуктивним у майбутньому для вирішення наявних у країні продовольчих проблем та формування експортних партій продукції. При цьому, інвестиції, як правило, визначаються як діяльність, що призводить до накопичення капіталу, що дає потік прибутків протягом певного періоду. Інвестиції – це перенаправлення основного капіталу або фіксованих витрат, що використовуються у виробничому процесі, а інвестування – це доповнення до капіталу, яке відбувається, коли реалізується певний проект [2].

Оскільки ціни на продовольство зростають і багато хто має проблему з продовольчою безпекою, існує глобальна занепокоєність щодо фінансування сільськогосподарського виробництва в країнах що розвиваються. Прискорене зростання сільського господарства необхідне не тільки для задоволення зростаючого світового попиту на продукти харчування та енергію, але також розглядається як головний запобіжник від голоду та бідності для багатьох людей та країн. Глобальні оцінки обсягу інвестицій, необхідних для досягнення прийнятного рівня зростання сільського господарства в країнах, що розвиваються, значно відрізняються, але всі ці оцінки значно перевищують сучасні тенденції в інвестиціях у сільське господарство з боку урядів і донорів.

В умовах сучасних глобальних викликів розглядаються ключові питання, які необхідно вирішити, щоб не допустити продовольчих проблем, а саме: “Хто буде здійснювати необхідні інвестиції для виробництва продовольства?”, “Де взяти необхідні ресурси?”, “Як реалізувати політику для забезпечення потоку ресурсів у відповідні сегменти агропродовольчого ланцюга?”, “Як забезпечити продовольством найменш захищені верстви населення?”. Враховуючи аграрний потенціал України, слід відмітити, що вирішення багатьох питань пов'язаних з продовольчим забезпеченням може бути реалізовано за рахунок вітчизняного аграрного сектора економіки. Водночас для цього потрібно значні інвестиційні кошти, які необхідно рівномірно направляти у різні сфери.

Аналізуючи капітальні інвестиції за видами економічної діяльності в Україні, слід відмітити, що капітальні інвестиції за досліджуваний період були направлені у такі сфери: сільське, лісове та рибне господарство (у т.ч. сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг), промисловість (з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів), будівництво, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, тимчасове розміщення й організація харчування та інші види економічної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

**Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності
(у фактичних цінах; мільйонів гривень)***

Показники	2010	2013	2014	2015	2016	2017
Усього	189061	267728	219420	273116	359216	448462
Сільське, лісове та рибне господарство	11568	19059	18796	30155	50484	64243
у т.ч. сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	11311	18640	18388	29310	49660	63401
Промисловість	56725	105594	86242	87656	117754	143300
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	8665	15275	13487	13548	21291	18927
Будівництво	32790	46318	36057	43464	44444	52176
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	18868	22379	20716	20663	29957	33665
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	19592	18833	15498	18704	25107	37944
Тимчасове розміщування й організація харчування	1671	2477	1482	1393	1478	2134
Інші види економічної діяльності	47847	53068	40629	71081	89992	115000

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

В умовах сучасного розвитку економіки, при розробці політики та програм стимулювання інвестицій у сільське господарство слід визнати, що розвиток сільського господарства залежить від одночасного зростання допоміжних виробництв та ланцюжків вартості, з якими воно пов'язане. Ці ціннісні ланцюги включають широкий спектр дрібних і великомасштабних заходів, які включають постачання сільськогосподарських ресурсів, переробку, зберігання, розповсюдження та експорт продукції. Лише модернізувавши усі складові ланцюги, можна отримувати конкурентоспроможну продукцію та реалізовувати її на зовнішні ринки. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності представлені в табл. 2

Таблиця 2

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності, млн грн*

Показники	Обсяги прямих інвестицій на початок року						
	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Усього	53064	53143	53170	53064	53064	53064	53275
Сільське, лісове та рибне господарство	1051367	1403902	1417786	53064	53064	53064	1033402
Промисловість	17952	19230	20510	53064	53064	53064	16418
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	438689	490119	466789	53064	53064	53064	282100
Будівництво	50802	81064	85219	53064	53064	53064	73527
Оптова та роздрібна торгівля	33591	38523	41712	53064	53064	53064	27775
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	115099	161528	179726	53064	53064	53064	135717
Тимчасове розміщування й організація харчування	26215	39766	40532	53064	53064	53064	30740
Інші види економічної діяльності	12920	21703	11788	53064	53064	53064	8965
У відсотках до загального підсумку							
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Сільське, лісове та рибне господарство	1,7	1,4	1,4	1,5	1,4	1,6	1,6
Промисловість	41,7	34,9	32,9	30,5	27,4	25,8	27,3
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	4,8	5,8	6,0	6,6	6,7	6,7	7,1

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8
Будівництво	3,2	2,7	2,9	3,2	3,1	2,8	2,7
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	10,9	11,5	12,7	14,8	14,5	13,6	13,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	2,5	2,8	2,9	3,3	3,0	2,9	3,0
Тимчасове розміщення й організація харчування	1,2	1,5	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9
Інші види економічної діяльності	38,8	45,2	46,4	45,8	49,7	52,4	51,4

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Аналіз даних таблиці дозволяє стверджувати, що прямих інвестицій у сільське господарство значно менше ніж капітальних, що пов'язано з специфікою сільськогосподарського виробництва. Слід також визнати, що інвестиційний капітал приходить у багатьох формах: фінансовий, виробничий, основний, оборотний, а також людський, соціальний і природний капітал. Різні форми капіталу не можуть бути просто складені для визначення загального обсягу наявного або необхідного капіталу. Вони накладаються і доповнюють один одного, а деякі форми капіталу не можуть замінюватися іншими. Більше того, різні типи інвесторів здійснюють різний рівень контролю та володіння цими різними типами капіталу, а також на різних етапах по ланцюгах цінностей. Інвестиції різних інвесторів іноді можуть доповнювати один одного, тоді як в інших ситуаціях різні інвестиції не можуть бути просто замінені на інші. Врахування даних аспектів дозволить підвищити ефективність та окупність кожної гривні вкладених коштів, особливо коли йдеться про аграрний сектор.

Вітчизняні товаровиробники та інтегровані формування є найбільшими інвесторами в сільському господарстві. Водночас, для будь-яких інвестицій, що мають позитивний вплив на виробництво та продуктивність товаровиробникам також потрібна підтримка та певні гарантії, що їхні кошти будуть повернуті. У цьому відношенні необхідні інвестиції для розвитку самих товаровиробників, особливо дрібних та середніх фермерів.

Для проведення аналізу перспективних напрямів інвестицій варто проаналізувати валову додану вартість за видами економічної діяльності в Україні, у фактичних цінах. Наявні статистичні дані дозволяють апелювати до таких показників: валова додана вартість (основні ціни) – 2520104 мільйонів гривень, в т. ч. сільське, лісове та рибне господарство (305194), промисловість (647317), будівництво (68152), оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (421368), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (190229), тимчасове розміщення й організація харчування (18130) та інші види економічної діяльності (869714) (табл. 3).

Проведений аналіз показників валової доданої вартості за видами економічної діяльності дозволяє стверджувати про направлення значних інвестиційних ресурсів в аграрний сектор, а саме на будівництво та реконструкцію підприємств, що займаються переробкою сільськогосподарської продукції.

Аналізуючи сучасний стан залучення інвестицій у аграрний сектор економіки, слід акцентувати увагу на аграрних холдингах. Наразі саме вони є основними експортерами сільськогосподарської продукції, відповідно, в них є достатні обігові кошти для інвестування з метою підвищення якості продукції, що виробляється. Холдингова структура, яка використовується в інтегрованих суб'єктах господарського зв'язку в аграрному секторі, є ефективною і гнучкою з точки зору можливостей акумулювання ресурсів, оскільки вона дозволяє консолідувати активи підконтрольних компаній для створення відповідної інвестиційної програми. Залучення інвестиційних ресурсів інтегрованих суб'єкти господарювання здійснюють за допомогою механізмів корпоративного управління, банківського кредитування, доступу до світових фондових бірж і виплат єврооблігацій.

Обсяг освоєних капітальних інвестицій в аграрний сектор економіки за 2018 року, порівняно з попереднім роком у цінах відповідних років, збільшився на 14% [7]. Динаміка залучення інвестиційних ресурсів, а саме іноземного капіталу, інтегрованими суб'єктами господарювання в аграрний сектор економіки України дозволяє визначити наступні тенденції. По-перше, до 2008 року спостерігається загальний приріст залучених іноземних інвестицій, що пов'язано зі збільшенням

кількості інтегрованих суб'єктів господарювання в аграрному секторі України та їх динамічного розвитку. Подальше зниження інвестиційної активності призвело до фінансової кризи, а також до втрати довіри інвесторів до цінних паперів компаній, які розміщені на провідних світових біржах.

Таблиця 3

**Валова додана вартість за видами економічної діяльності, у фактичних цінах;
мільйонів гривень ***

Показники	2010	2013	2014	2015	2016	2017 ¹
Валова додана вартість (основні ціни)	992175	1336364	1382719	1689387	2023228	2520104
Сільське, лісове та рибне господарство	82948	132354	161145	239806	279701	305194
Промисловість	250774	303086	325242	393142	505432	647317
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	42295	46070	56979	74263	90862	...
Будівництво	36648	38450	36876	38928	47457	68152
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	162171	222789	233702	273989	318075	421368
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	87269	110085	100889	134978	156745	190229
Тимчасове розміщування й організація харчування	10105	11540	9927	11946	15551	18130
Інші види економічної діяльності	362260	518060	514938	596598	700267	869714
У відсотках до загального підсумку						
Валова додана вартість (основні ціни)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Сільське, лісове та рибне господарство	8,4	9,9	11,7	14,2	13,5	12,1
Промисловість	25,3	22,7	23,5	23,3	25,0	25,7
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	4,3	3,4	4,1	4,4	4,5	...
Будівництво	3,7	2,9	2,7	2,3	2,3	2,7
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	16,4	16,7	16,9	16,2	15,7	16,7
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	8,8	8,2	7,3	8,0	7,8	7,6
Тимчасове розміщування й організація харчування	1,0	0,9	0,7	0,7	0,8	0,7
Інші види економічної діяльності	36,4	38,7	37,2	35,3	34,9	34,5

*Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

По-друге, характерним є більш ніж в три рази збільшення обсягів залучених інвестицій з 2010 року, що викликало процеси фінансової реструктуризації інтегрованих підприємств в аграрному секторі економіки. Характерним став розвиток таких нових джерел залучення коштів, як випуск єврооблігацій, кредити з Європейського банку реконструкції та розвитку та Міжнародної фінансової корпорації, проектне фінансування за участю європейських експортних кредитних агентств.

По-третє, суттєве зниження обсягів залучених інвестицій у 2015 та 2017 роках пояснювалося насамперед політичними факторами, що також призвело до зниження всіх рейтингових показників аграрних компаній на світових біржах. Водночас, саме за рахунок можливості інвестування в виробничий процес та у модернізацію технологічних операцій, великі аграрні компанії займають провідну роль на вітчизняному аграрному ринку.

Висновки. При розгляді інвестицій у сільське господарство слід відмітити, що існують різні типи інвесторів, що працюють у сільському господарстві та його ланцюгах вартості. Ці інвестори мають різні цілі та ролі. Крім того, існує безліч джерел фінансування для інвестицій, і всі джерела не є рівномірно доступними для всіх інвесторів. Аналіз діяльності аграрних холдингів та стан залучення ними інвестицій дозволяє стверджувати, що фінансування аграрних проектів, доступ до світових фондових бірж та випуск єврооблігацій, відіграють важливу, а іноді і вирішальну роль у великому інвестиційному процесі. Водночас, все це в основному доступно для великих суб'єктів господарювання і транснаціональних корпорацій. Відсутність інституційної системи державної фінансової підтримки аграрного сектора в Україні, а саме дрібних товаровиробників, значно знижує конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції. Тому в контексті європейських інтеграційних процесів нагальною потребою є реформування системи підтримки

експорту кінцевої продукції, з обмеженням зовнішньої торгівлі сировиною та напівфабрикатами. Реформуючи інвестиційну політику в Україні, перш за все, слід враховувати пріоритети забезпечення продовольчої безпеки, розвиток соціально-економічного сектору, формування замкнутих циклів виробництва сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел

1. Калетнік Г.М. Інноваційні платформи організації науково-дискусійних молодіжних майданчиків у контексті євроінтеграційного розвитку аграрної економіки. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 4. С. 7-18.
2. Калетнік Г.М. Рекомендації з розроблення дорожньої інвестиційної карти розвитку аграрного району / за ред. Я.М. Гадзала, П.Т. Саблука. К.: Аграрна наука, 2017. 148 с.
3. Аналітична довідка. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферту технологій в Україні у 2016 році. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.uintei.kiev.ua>.
4. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: ukrstat.gov.ua.
5. Dankevych Y., Dankevych V., Chaikin O. Ecologically certified agricultural production management system development. *Agricultural and Resource Economics : International Scientific EJournal*. 2016. Vol. 2. No. 4. P. 5–16.
6. Україна у цифрах 2016. Державна служба статистики України. / за ред. І.Є. Вернера. К.: 2017. 240 с.
7. Держстат України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Товста Т.Л. Інвестиційний фактор розвитку харчової промисловості України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 2. С. 18–20.
9. Туницька Ю.М. Інструментарій забезпечення конкуренто-спроможності експорту продукції харчової промисловості України. *Бізнес Інформ*. №10. 2017. С. 85–93.
10. Руст А.М. Бизнес-модель инновационного развития предприятия [Электронный ресурс]. *Вестник Саратовского государственного технического университета*. 2010. № 4 (49). С. 252–257. Режим доступу: <http://lib.sstu.ru>.
11. Давлетбаєва Н.Б. Теоретичні засади інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 10, частина 2. С. 77–80.
12. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України: аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Собкевич О.В., Сухоруков А.І., Шевченко А.В., та інші; за ред. Я.А. Жаліла. К.: НІСД, 2013. 71 с. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>.
13. Попова О.Л. Основи гармонізації аграрного і сільського розвитку в сучасній аграрній політиці. *Економіка України*. 2014. №10. С. 32–43.
14. Попова О.Л. Сталий розвиток агросфери України: політика і механізми / Ольга Леонтіївна Попова; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. К., 2009. С. 179–183.
15. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами з іншої сторони [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
16. Statistical Yearbook “Land Governance Monitoring in Ukraine: 2016-2017” [Electronic resource]. Access mode : <http://www.kse.org.ua/en/research-policy/land/governance-monitoring/yearbook-2016-2017/>
17. Машталер В.О. Ресурсний потенціал підприємства та напрямки підвищення ефективності його використання [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua>.

References

1. Kaletnik, H.M., Hunko, I.V. (2017). Innovatsiini platformy orhanizatsii naukovo-dyskusiinykh molodizhnykh maidanchykyv u konteksti yevrointehratsiinooho rozvytku ahrarnoi ekonomiky [Innovative Platforms for Organizing Scientific Discussion Youth Sites in the Context of European Integration of Agrarian Economics]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky-Economics. Finances. Management: Topical Issues of Science and Practice*, 4, 7-18 [in Ukrainian].
2. Kaletnik, H.M. et al. (2017). Rekomendatsiyi z rozroblennya dorozhn'oyi investytsiynoyi karty rozvytku ahrarnoho rayonu [Recommendations for the Development of a Investment Road Map for the Development of the Agrarian Region]. Kyiv: Ahrarna nauka [in Ukrainian].
3. Analitychna dovidka. Stan innovatsiynoyi diyal'nosti ta diyal'nosti u sferi transfertu tekhnolohiy v Ukrayini u 2016 rotsi. [Analytical Reference. The state of Innovation Activities and Activities in the Field of Technology Transfer in Ukraine in 2016]. (n.d.). www.uintei.kiev.ua Retrieved from <http://www.uintei.kiev.ua>. [in Ukrainian].

4. Ofitsiyni sait derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official Web-site of the State Statistics Service of Ukraine] *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
5. Dankevych, Y., Dankevych, V., Chaikin, O. (2016). Ecologically certified agricultural production management system development. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific EJournal*, 2(4), 5–16. Retrieved from <https://econpapers.repec.org/article/agsareint/256860.htm>
6. Verner, I.Ie. (Eds.). (2017). *Ukraina u tsyfrakh 2016 [Ukraine in Figures 2016]*. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].
7. Derzhstat Ukrainy. Ofitsiyni sait. [Site of the State Statistics Service of Ukraine] (2017). *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
8. Tovsta, T.L. (2009). Investytsiyni faktor rozvytku kharchovoi promyslovosti Ukrainy [Investment factor of food industry development in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 2, 18-20 [in Ukrainian].
9. Tunitska, Ju. M. (2017). Instrumentarii zabezpechennia konkurentospromozhnosti eksportu produktsii kharchovoi promyslovosti Ukrainy [The Instrumentarium for Providing the Competitiveness of Exports of the Food Industry Products of Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, 10, 85-93 [in Ukrainian].
10. Rust, A.M. & Suyazov, V.N. (2010). Biznes-model innovatsionnogo razvitiya predpriyatiya [Business model of Innovative enterprise development]. *Vestnik Saratovskogo gosudarstvennogo tehniicheskogo universiteta – Herald of Saratov state technical university*, 4 (49), 252-257. Retrieved from <http://lib.sstu.ru> [in Russian].
11. Davlietbaieva, N.B. (2015). Teoretychni zasady innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv kharchovoi promyslovosti [Theoretical foundations of innovative development of food industry enterprises]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, (Vols. 2), (pp. 77-80). Kherson: Scientific Journal of Kherson State University [in Ukrainian].
12. Sobkevych, O.V., Sukhorukov, A.I., Shevchenko, A.V. et al. (2013). Innovatsiyni rozvytok promyslovosti yak skladova strukturnoi transformatsii ekonomiky Ukrainy. analitychna dopovid [Innovative development of industry as a component of the structural transformation of the Ukrainian economy: an analytical report]. (n.d.). *www.niss.gov.ua*. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua> Kyiv: NISD [in Ukrainian].
13. Popova, O.L. (2014). Osnovy harmonizatsii ahrarnoho i silskoho rozvytku v suchasni ahrarnii politytsi [Fundamentals of Harmonization of Agrarian and Rural Development in the Modern Agrarian Policy]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 10, 32-43 [in Ukrainian].
14. Popova, O.L. (2009). *Stalyi rozvytok ahrosfery Ukrainy: polityka i mekhanizmy [Sustainable Development of the Agrosphere of Ukraine: Politics and Mechanisms]*. (pp. 179-183). Kyiv : National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Economics and Forecasting [in Ukrainian].
15. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamychlenamy z inshoi storony [On the Association Agreement between Ukraine, on the One Part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and Their Respective Member States on the Other Part] (n.d.). *kmu.gov.ua* Retrieved from <http://www.kmu.gov.ua> [in Ukrainian].
16. Statistical Yearbook “Land Governance Monitoring in Ukraine: 2016-2017” (n.d.). www.kse.org.ua/en/research-policy/land/governance-monitoring/yearbook-2016-2017/ Retrieved from <http://www.kse.org.ua/en/research-policy/land/governance-monitoring/yearbook-2016-2017/>
17. Mashtaler, V.O. (2017). Resursnyi potentsial pidpriemstva ta napriamky pidvyshchennia efektyvnosti yoho vykorystannia [Resource potential of the enterprise and directions of increase of efficiency of its use]. (n.d.). *dspace.tneu.edu.ua*. Retrieved from <http://dspace.tneu.edu.ua> [in Ukrainian].

Інформація про автора

КИШ Людмила Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри моделювання та інформаційних технологій в економіці, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: ljudmilakish@rambler.ru).

KYSH Lydmila - Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of design and information technologies in an economy, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna str., e-mail: ljudmilakish@rambler.ru).

КИШ Людмила Николаевна - кандидат экономических наук, доцент кафедры моделирования и информационных технологий в экономике, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная 3, e-mail: ljudmilakish@rambler.ru).

